

Într-un studiu publicat în 1990 afirmam că depozitele de bronzuri din Transilvania ce se încadrează în etapele de început ale Bronzului târziu nu aparțin unei singure serii sau unui orizont unitar, ci unor tipuri cu arii de răspândire mai restrânse în cadrul acestei provincii¹. Cele trei tipuri de depozite, pe care le desemnam sub denumirile de *Uriu-Ópályi*, *Ruginoasa-Cara* și *Arpășel*, prezintă asociații de obiecte distincte, compoziția depozitelor fiind determinată și condiționată de necesitățile, posibilitățile, preferințele și tradițiile unor grupuri de comunități deosebite, ce se diferențiau cultural, probabil și etnic încă în această etapă de evoluție. Extinderea teritorială a acestor tipuri depășește limitele Transilvaniei, depozite de tip Uriu-Ópályi regăsindu-se și în Ungaria de nord-est, Ucraina Transcarpatică și Slovacia orientală, cele de tip Ruginoasa-Cara în Moldova, iar cele de tip Arpășel în estul Ungariei. În mai multe lucrări ulterioare am discutat și nuanțat această clasificare a depozitelor transilvănene², care a fost acceptată în bună măsură și de alți cercetători³.

Depozitul transilvănean eponim al tipului Uriu-Ópályi, cel de la Uriu (jud. Bistrița-Năsăud), a fost achiziționat în anul 1911 de muzeul din Cluj⁴. Descoperirea a fost publicată două decenii mai târziu de către M. Roska într-o scurtă lucrare, în care piesele au fost doar menționate, fără a fi descrise și fără a fi precizate dimensiunile lor, ele fiind însă ilustrate prin desene foarte bune⁵. La scurt timp după această primă publicare, depozitul de la Uriu a intrat în circuitul științific internațional prin menționarea și ilustrarea unora dintre piesele sale de către N. Åberg⁶, precum și prin discutarea într-un context mai larg a topoarelor de acolo de către I. Nestor⁷. M. Roska a revenit asupra depozitului în alte două lucrări, în cea apărută în 1942 fiind reluată ilustrația publicată în 1932⁸.

După 1945, depozitul de la Uriu a fost deseori menționat, iar piesele sale au fost ilustrate în totalitatea lor sau doar parțial⁹, cu desenele preluate de la Roska sau cu alte desene, uneori acestea din urmă fiind însă

1 Kacsó 1990, 245 sqq.

2 Kacsó 1995a; idem 1995b; idem 2003, 267 sq.; idem 2007; idem 2009, 66 sq.

3 Vezi de ex. Kobal' 2005, 253 sqq.; László 2006, 125; Bejinariu 2008, 17 sqq.; Bejinariu et al. 2008, 199; Marta 2009, 97; Rezi 2009; Szabó 2009, 123; Przybyła 2009; Marta 2010.

4 Pósta 1912, 46. Deși în mai multe lucrări ulterioare anul 1911 este menționat ca anul de descoperire a depozitului, acesta este în realitate cel al achiziționării sale de către Societatea Muzeală Transilvană (Erdélyi Múzeum-Egyesület). Putem doar presupune că anul de descoperire, nicăieri precizat, este apropiat de anul achiziționării depozitului.

5 Roska 1932, 77 sqq. Este precizat, de asemenea, că depozitul a fost achiziționat în anul 1911.

6 Åberg 1935, 39, 41 sq., fig. 63, 1-2 (celt de tip transilvănean, celt cu nervură verticală), fig. 64, 2 (topor cu aripioare).

7 Nestor 1938, 192.

8 Roska 1938, 155 sq., nr. 16; idem 1942, 86 sq., nr. 29, fig. 106-107.

9 Rusu 1963, 206, nr. 75; idem 1966, 38, nr. 144; Alexandrescu 1966, 175, nr. 71, pl. 2, 7; v. Brunn 1968, 290; Junghans et al. 1968, 256-257, analizele nr. 9104-9113; Hänsel 1968, 192, Lista 52, nr. 17, 193, Lista 53, nr. 13, 212, Lista 101, nr. 4; Vulpe 1970, 82, nr. 366-369, pl. 26, 366-369, 90, nr. 494-495, pl. 36, 494-495, 94, nr. 540, pl. 40, 540; Mozsolics 1973, 133, pl. 71-72A; Vulpe 1975, 73 sq., nr. 377, pl. 39, 377; Petrescu-Dîmbovița 1977, 71, pl. 68, 6-18, pl. 69; idem 1978, 108, nr. 81, pl. 49C-50; Morintz 1978, 172, fig. 94, nr. 75; Goldmann 1979, 17, 49-51, 130; Müller-Karpe 1980, 803, nr. 298, pl. 368 A; Kroeger-Michel 1983, 194, lista VIIc, DEE-274, 199, lista XI, D-737, D-738, D-757, 200, lista XII, DEE-844, DEE-846, pl. 9, 201, lista XIII, DDE-912, pl. 113a; Schumacher-Matthäus 1985, 149, tabel 119, 155, tabel 126, 216, lista 12, nr. 49, 224, lista 20, nr. 41; Wanzek 1989, 79, lista 2.a.3, nr. 37, 96, lista 2.b.3, nr. 13; Bader 1991, 73, nr. 46, pl. 10, 46; Hansen 1994, 593, nr.428; Harding 1995, 30; Petrescu-Dîmbovița 1998, 47, nr. 299-301, pl. 32, 299-301, 48, nr. 315-316, nr. 323-324, pl. 33, 315-316, pl. 34,

sub calitatea celor publicate în 1932. În mod surprinzător, în nici una dintre noile lucrări nu au fost descrise amănunțele de formă ale tuturor pieselor din depozit și nu au fost comunicate dimensiunile acestora. De asemenea, nu a fost încercată restaurarea ceramicii apărute împreună cu piesele de bronz.

Depozitul de bronzuri de la Uriu, prin combinația tipică de piese pe care o conține, este o descoperire cheie pentru înțelegerea fenomenului depunerilor din Bronzul târziu din estul Bazinului carpatic. Mulți cercetători, probabil și datorită ușurinței cu care poate fi pronunțat și scris numele localității, denumesc cu termenul de Uriu unele tipuri de bronzuri, firește prezente și în depozit, și chiar desemnează cu acest termen o secvență de timp din cadrul Bronzului târziu transilvănean. Republicarea depozitului la aproximativ 100 de ani de la descoperirea sa, cu descrierea pieselor și indicarea dimensiunilor acestora, este, cred, necesară.

*

Depozitul a ieșit la iveală în punctul de hotar *Kövecses dűlő* (*Mezuină pietroasă*). Locul de descoperire se află pe o pantă relativ lină de deal cu înclinație sudică, la aproximativ 2 km nord-vest de localitate (pl. 1). Despre condițiile sale de descoperire nu există informații. Se știe doar că depozitul a fost salvat de către M. Torma¹⁰ și că, în afară de piesele de bronz, au fost adunate de la locul descoperirii și fragmente ceramice. S-a afirmat că acestea au aparținut unui vas de lut, despre care se presupunea că a adăpostit o parte din conținutul depozitului¹¹. De fapt, la muzeu au ajuns fragmente din două vase de lut¹². Destinația lor nu mai poate fi stabilită cu certitudine în prezent. Pare totuși destul de probabil că unul dintre recipiente a adăpostit o parte dintre bronzuri.

Descrierea pieselor:

1. Spadă cu limbă la mâner. Limba la mâner, ruptă în partea superioară din vechime, este lățită înspre mijloc și are marginile îngroșate. Pe ea se află acum o singură gaură de nit, inițial erau însă cel puțin două. Garda, de formă semiovală cu marginile îngroșate, este ruptă pe una dintre laturi. Din cele patru găuri de nit de pe gardă, două sunt intacte, iar celălalte două se păstrează parțial. Lama cu secțiunea rombică are tășurile aproape drepte, doar în partea superioară ea se îngustează foarte puțin. Spada este decorată pe ambele fețe ale lamei cu câte două linii incizate, plasate în apropierea tășurilor, ele urmând ductul acestora. Piesa prezintă deteriorări mai ales la tășuri și la vârful, precum și mici goluri pe lamă, provenite probabil de la defecte de turnare. Patina verde închis, parțial căzută în câteva porțiuni din apropierea tășurilor. Lung. 53,1 cm, greutate. 394 gr. Nr. inv. II. 5989. Pl. 2, 1.

2. Topor cu disc și spin de tip B₃, varianta Dobrocina. Spinul scurt, deteriorat la vârful, și discul plasate asimetric față de axul central al piesei, lungimile celor două brațe ale tubului de înmănușare diferite, lama cu defecte de turnare ușor îndoită, doar una dintre laturi sale înguste fiind finisată, pe cealaltă păstrându-se cusăturile de turnare, tășul deteriorat prin îndepărtarea ciotului de turnare. Patina verde cenușie. În unele porțiuni, mai ales pe fața inferioară a discului și în interiorul tubului de înmănușare sunt prezente straturi proeminente de cocleală. Lung. 19 cm, greutate. 512 gr. Nr. inv. II. 5984. Pl. 2, 2.

3. Topor cu disc și spin de tip B₃, varianta Dobrocina. Spinul relativ înalt și discul sunt plasate ușor oblic pe bara de sub disc, lungimile celor două brațe ale tubului de înmănușare diferite, proeminențele triunghiulare din centrul tubului sunt lungi, una fiind îndoită în sus, lama cu mici defecte de turnare, tășul neascuțit și deteriorat. Finisat. Patina verde închis. Pe fața inferioară a discului sunt prezente resturi mai pronunțate de cocleală. Lung. 20,2 cm, greutate. 258 gr. Nr. inv. II. 5977. Pl. 2, 3.

4. Topor cu disc și spin de tip B₃, varianta Dobrocina. Spinul relativ scund și cu vârful rotunjit, discul mic, tubul de înmănușare scurt și cu lungimile celor două brațe diferite, marginile acestora fiind ușor deteriorate, pe tăș un rest de turnare de formă ovală (ciotul de turnare?), cu aspect spongios în partea inferioară. Cusăturile

323, 324, 69, nr. 638-639, pl. 55, 638-639, 80, nr. 795, pl. 65, 795, 84, nr. 894, pl. 71, 894, 113, nr. 1262, pl. 98, 1262; Vasiliev et al. (red.) 1998, fig. 12; David 2004, 78, Lista A, nr. 15-16, 80, Lista B, nr. 55; Marinescu 2005, 280 sq., nr. 55.

10 Pósta 1912, 46.

11 Roska 1932, 77.

12 Restaurarea ceramicii și desenarea pieselor depozitului de la Uriu au fost efectuate de G. Moldovan la muzeul din Baia Mare.